אבל חמרא דריחיא לא [א]רב יהודה שרי למישקל טופריה לחמרא דריחיא ולאוקומי ריחיא ולמיבני ריחיא ולמיבני אמת ריחיא ולמיבני אוריא (א)(רבא) שרא [ב]לסרוקי סוסיא [ג]ולמיבני אקרפיטא [ד]ולמיבני איצטבא רבא שרא למישקל דמא לבהמה בחולא דמועדא א"ל אביי תניא דמסייע לך [ה]מקיזין דם לבהמה ואין מונעין רפואה לבהמה בחולו של מועד רבא [ו]שרא לכסכוסי קירמי מ"ט מעשה הדיוט הוא אמר רב יצחק בר אמי אמר רב חסדא [ז]קיטורי [ג]בידי [ח]אסיר מ"ט מעשה אומן הוא אמר רבא [ד][ט]מאן דמתקיל (א) ארעא אדעתא דבי דרי שרי אדעתא דארעא אסיר היכי דמי מוליא [י]במוליא ונצא בנצא (ב) אדעתא דבי דרי שקל מוליא ושדא בנצא אדעתא דארעא ואמר רבא [כ]האי מאן דזכי זיבלי אדעתא דציבי שרי אדעתא דארעא אסיר [ל]היכי דמי שקיל רברבי ושביק זוטרי אדעתא דציבי שקל רברבי וזוטרי אדעתא דארעא ואמר רבא [מ]האי מאן דפתח מיא לארעיה אדעתא דכוורי שרי אדעתא דארעא אסיר היכי דמי [נ]פתח תרי בבי חד מעילאי וחד מתתאי אדעתא דכוורי פתח חד בבא אדעתא דארעא ואמר רבא [ס]האי מאן דפשח דיקלא אדעתא דחיותא שרי אדעתא דדיקלא אסיר היכי דמי [ע]שקיל כוליה מחד גיסא אדעתא דחיותא מהאי גיסא ומהאי גיסא אדעתא דדיקלא ואסיר ואמר רבא הני תמרי תוחלני מיגזרינהו שרי מייצינהו אסיר רב פפא אמר [ל]כיון דמתלעי [פ]כפרקמטיא האבד דמי ושרי ואמר רבא [צ]פרקמטיא כל שהוא אסור א"ר יוסי בר אבין [ק]ובדבר האבד מותר רבינא הוה ליה ההוא עיסקא דהוה מזדבן בשיתא אלפי שהייה לזבוניה בתר חולא דמועדא וזבניה בתריסר אלפי רבינא הוה מסיק זוזי בבני [ר]אקרא דשנואתא אתא לקמיה דרב אשי א"ל מהו למיזל האידנא עלייהו א"ל [ס]כיון דהאידנא הוא דמשכחת להו ביומי אחריני לא משכחת להו כפרקמטיא האבד דמי ושרי תניא נמי גבי ע"ז כי האי גוונא הולכין

אבל חמרא דריחיא. שכך עושין שהיו טוחנים אגב חמורים לא מלי למישקל להאי חמרא לפרציו דלא מלי למטחן במועד אלא לצורך מועד כדמפרש לקמן פרק מי שהפך (דף יב:) הלכך טחינה מועטת יכול לטחון בחמור ולא מרעי ליה גידול לפרציו: **לאוקומי ריחיא.** להעמיד להשים הריחים זו על גב זו: **אמת ריחיא.** העץ שהריחים בנוי עליו: **ולמיבני אוריא.** רפת בקר: **לסרוקי סוסיא.** להסריק סוסים במסרק של ברזל: **למיבני אקורפיטא.** מה שמשימין התבואה לתוכו לפני הסוסים שקורין מנייטור"ה בלע"ז: **איצטבא.** בנין אבנים: **למישקל דמא.** להקיז: **לכסכוסי.** גיהוץ שקורין קוביל"ר: **קרמין.** ז) בגדים: **מעשה הדיוט.** דמותר לעשותו בחולו של מועד דלאו מעשה אומן הוא: **קיטורי בידי אסיר.** למיעבד במועד שכך היו עושין שהיו נוטלין כלים חלוקין והיו מחליקין עליהן בית יד של חלוקיהם מעשה אומן הוא ואסור. ל"א לכוין קמטין שאדם עושה בבית יד שממלאים אותה בקנה של שבלים חלקים ומקמטין פרונצי"א בלע"ז: **דמתקיל תיקלא.** שחופר משם האדמה לצורך הגורן לחבוט שם חטין לצורך המועד היינו אדעתא דבי דרי ושרי: **אדעתא דארעא.** שחופר שדהו לצורך זריעה אסור משום דדמי כחורש בי"ט: **מוליא במוליא.** שנוטל הקרקע ממקום גבוה ומניחו שם על גבי מקום גבוה היינו מוליא במוליא: **או נצא בנצא.** שחופר במקום נמוך ומניחו במקום נמוך דהיינו אדעתא דארעא ואסור דזה דרכו של חורש שדהו (ג) שאינו משגיח באיזה מקום שילך המחרישה בקרקע אפילו במקום נמוך חורש והיינו דומיא דחרישה ואסור: **אבל שקל מוליא.** שנוטל הקרקע ממקום גבוה: **ושדא בנצא.** במקום נמוך היינו אדעתא דבי דרי אדעתא דגורן שכן דרכו של גורן שמשוה הגרנות וזה מותר: **דזכי זיבלא.** שמכבד את הקרקע מעלים קטנים שעליה שנוטלם: **אדעתא דציבי.** אם ליקטן אדעתא דעלים להסיקן דנקט רברבי ושבק זוטרי: **אדעתא דארעא.** דלהכי ליקטן שרוצה לזרוע הקרקע שלוקט גדולים וקטנים אסור (ד): **אדעתא דכוורי.** שעושין המים שיוצאין מן הגומא של ביבר לחוץ אם לצורך שיצאו המים וישתיירו הדגים מותר: **כגון דפתח תרי בבי.** חד שבו נכנסין המים לגומא ונכנסין אף הדגים לגומא וחד שהמים יוצאין חוץ לגומא והדגים משתיירים בתוכה ולוקחים אותם שרי דהיינו אדעתא דכוורי: **דארעא.** דפתח חד בבא שבו נכנסים המים לגומא ואידך פתח שבו יוצאין המים לחוץ לא פתח: **אדעתא דארעא.** שכשהגומא מליאה מים יוצאין המים למעלה ומשקין כל השדה וכי האי גוונא אסור: **דפשח דיקלא.** שחותך הדקל מן הענפים שבו: **אדעתא דחיותא.** דראויין למאכל בהמה דנקט מן הענפים דמחד גיסא בין לחין בין יבשין לצורך מאכל בהמה היינו דחיותא ושרי: **דנקיט מהאי גיסא.** דדיקלא ומהאי גיסא ענפים יבישין שבו היינו אדעתא דדיקלא ואסור: **הני תמרי תוחלני.** תמרים שלא נתבשלו כל צרכן: **מיגזרינהו.** לחותכן לשנים ולאוכלן הכי בי"ט שרי דלצורך יום טוב קעביד: **מייצינהו אסור.** לכובשן במשוי ומוציא ליחה שבהן לחוץ היינו אסור שעכשיו אינן נתלעים אלא לעשות מהן צימוקים לאכלן כמו חול הוא מכוין ואסור לתקן ביום טוב מאכל דחול: **כיון דמתלעי.** אי לאו דמייצינהו: **כדבר האבד.** כלומר כסחורה שאדם יכול לעשותה במועד כדי שלא יפסיד בה אם לא עשאה הכי נמי מצי למייצינהו דאי לא עביד הכי מיתלעי ושרי: **פרקמטיא כל שהוא.** לעשות סחורה בחולו של מועד: **ובדבר האבד מותר.** שאם יש לו הפסד אם לא יעשנה לאותה סחורה מותר לעשותה אבל בחנם שלא להרויח אסור: **הוה מסיק זוזי.** שהיו חייבין לו מעות באותו מקום:

למישקל טופרי. פירש (ס) בתוספתא דה"ה לדידן שמותר לתקן ברזלים דקרקע קשה ומתקלקל ומשום שאין ברזלים בימי חכמים שאין צריך רק למשקל טופריה שהיה הקרקע מטוגנת כמו ברוסי"א היה אסור: **איצטבא** ואקרופיטא. עניני ספסל וקלת הם חלוקים כדאמרינן בריש פרק עשרה יוחסין (קדושין דף ע.) ליתיב מר אקרופיטא אמר ליה מי סני ספסל כדאמרי רבנן או איצטבא כדאמרי אינשי: **ואין** מונעין רפואה מבהמה. (ו) דברפואה דבהמה שיש בה מלאכה איירי אבל רפואה שאין בה איסור מלאכה רק גזירה משום שחיקת סממנין אפילו בשבת איכא מאן דשרי והלכה כמאן דשרי כדאמר בפ' במה בהמה (שבת דף נג:) דרש רבא הלכה כרבי יאשיה דלית ליה גזירה משום שחיקת סממנין ברפואה דבהמה פי' לסרוקי סוסיא שפירש בקונטרס אוסטלי"ר בלעז * אין נראה לי דהא קי"ל דבין קירוד ובין קירטוף שרי (ז) כדאמ' סוף פרק שני דביצה (דף כג.) לר' שמעון דאמר דבר שאין מתכוין מותר וקיימא לן כוותיה אלא ענין אחר הוא: **כסכוסי.** פי' בקונטרס אנפסיי"ר בלע"ז ויש מפרשים ליקיי"ר ולשון כסכוס משמע כן כדאמ' פ' תולין (שבת דף קמא. ושם) מכסכסו מבפנים ואין מכסכסו מבחוץ גבי טיט: **קיטורי** בידי. גרסינן בר"ש ולא בידי בדלי"ת (ח) והוי מענין בירית טהורה בפ' במה אשה יוצאה (שם דף סג.) (ובפרק חזקת הבתים) (ב"ב דף נד): **מוליא** במוליא ונצא בנצא אדעתא (ט) דבי דרי שקל מוליא ושדי בנצא אדעתא דארעא. [א] וכן גרס רבינו גרשון ורב אלפס גרס בהפך מוליא במוליא ונצא בנצא אדעתא דארעא מוליא בנצא אדעתא דבי דרי משמע שיותר קרקע שוה צריך לחרוש מלידוש ואיפכא מסתברא טפי דלדידן צריך קרקע שוה לידוש יותר מלחרוש ושמא לפי שהיו דשין במוריגין אין צריך קרקע שוה ויש מפרשים כדי לעשות דיר של בהמה(י): **פרקמטיא** כל שהוא. פי' רבינו יצחק בתשובתו כי רבינו יעקב לא היה חושב הלואת רבית פרקמטיא והא דאמר רבינא הוה מסיק זוזי בבני אקרא דשנואתא משמע דחשיב פרקמטיא ולא שרי אלא משום דבר האבד היה אומר רבינו יעקב דסחורת יין היתה כדאמרינן באיזהו נשך (ב"מ עג:) רבינא הוה יהיב זוזי לבני אקרא דשנואתא וספכי ליה טפי כופייתא אבל הלואה דשולחנות בקביעות ומילוף נראה (י) דחשיב פרקמטיא: **ובדבר** האבד מותר. פירוש בדבר שאם לא ימכרנה עתה שמא לא ימכרנה יפה פעם אחרת ויפסיד מן הקרן אבל אם לא יפסיד מן הקרן אלא שלא ירויח כל כך אין זה חשוב דבר האבד וכל שכן לקנות סחורה שמא תהיה יותר ביוקר אחר המועד אבל לקנות יין כשר בתוך המועד מותר והר"ר יוסף פירש דיש לאסור דלאף על פי שלא ימצא בזול הרי ימצא ביוקר ואין זה דבר האבד:

כוורת

עין משפט נר מצוה

צב א מיי' פ"ח מהל' י"ט הלכה טו סמג לאוין עה טוש"ע א"ח סי' תקמ סעיף ח:
צג ב מיי' שם טוש"ע א"ח סי' תקלו ס"ב:
צד ג טוש"ע א"ח סי' תקמ סעיף ה:
צה ד מיי' שם הלכה ז טוש"ע שם סעיף ו:
צו ה מיי' שם הלכה טו טוש"ע א"ח סי' תקלו סעיף ג:
צז ו מיי' שם הלכה יד טוש"ע א"ח סי' תקמא סעיף ג:
ז [מיי' שם טוש"ע שם]:
צח ח מיי' שם פ"ח הלכה יב ופ"ב מהל' זכיה ומתנה הל' ד עד הלכה ט טוש"ע א"ח סי' תקלט סעיף ט וטור ש"ע ח"מ סי' רעה סעיף ח יח יט כ:
צט ט [מיי' שם] טוש"ע א"ח שם סעיף י:
ק י [מיי' שם] טוש"ע שם ס"ח:
קא כ [מיי' שם] טוש"ע שם סעיף יא:
קב ל טוש"ע שם סי' תקלג סעיף ג:
קג מ נ ס מיי' פ"ז שם הלכה כג טוש"ע שם סי' תקלט סעיף א:

* * *

לעזי רש"י

מנייטור"ה [מניידור"א]. איבוס. קוביל"ר. לכבס, לנקות. פרונצי"א [פרונצי"ר]. לקפל (כפלים בשפת הבגד לנוי). אושטליי"ר (בתוס') [אישטריליי"ר]. לפרק במסרק אנפשיי"ר (בתוס') אינפישי"ר. לעמלן.

* * *

רבינו חננאל

אבל חמור הטוחן בריחים לא. רב יהודה שרא ליטול צפרנים של חמור הטוחן בריחים ולאוקמי ריחיא ולמיבני ריחיא ולמיבני אמת הריחים ולמיבני אוריא, פי' אוריות סוסים. רבא שרא לסרוקי סוסיא ולמיבני אקרפיטא ואיצטבא. רבא שרא למשקל דמא, תניא נמי הכי, מקיזין דם לבהמה ואין מונעין רפואה לבהמה בחולו של מועד. רבה שרא לכסכוסי קירמי. ופירשו, כיסכוס מעשה הדיוט הוא. פי' בסוף הזהב אמרי' ר' יהודה שרא לכסכוסי קירמי, ופירשו הגאונים, א) תרטיב (ר') אמתענה ותלייהא. אמר רב חסדא קיטורא בידא אסיר, מעשה אומן הוא, במס' יום טוב פרק ב'. אמר רבא, מאן דתקיל תיקלא, ב) פי' אצלח וגה אלארץ וגעלהא מועתדאל. אי שקיל ויהיב מוליא במוליא ונצא בנצא, העפר הרך נותן ברך והקשה בקשה, אדעתא דבי דרי עביד ושרי. פי' מוליא בנציא, הרך בקשה, אדעתא דארעא ואסיר. וכן מאן דזכי זיביא, פי' מסקל ומנקה הקרקע. שקיל רברבי, פי' העצים הגדולים נוטל ומניח הקיסמין קטנים, אדעתא דציבי ושרי. שקיל רברבי וזוטרי, אדעתא דארעא עביד ואסיר. וכן מאן דפתח מיא בארעיה, דעיילי מהאי גיסא ודנפקי מהאי גיסא, אדעתא למיצד כוורי הוא ושרי, מחד גיסא, אסיר. וכן מאן דפשח דיקלא, מחד גיסא אדעתא דחיותא שרי, מהאי גיסא ומהאי גיסא, אדעתא דדיקלא ואסיר. והני תוחלני, שרי למגזרינהו, מימצינהו אסיר. בחגיגה בפרק אין דורשין אר' שם משל אי משכחת תוחלא אכול כו', והם התמרים הרכים, הנקראים בטיית שוראך רטב. והדקל אשר בו אלו התמרים עליו דיבר בכאן, והתיר לחותכם מן הדקל ולא התיר לדורכם בגרתק שלהן, לעשותן כמו אלו הנקראים בטיית אל לוג. ורב פפא התיר את זאת מפני שמתליעין. רב פפא אמר כיון דמתלען כפרקמטיא האבד דמי ושרי. ואמר רבא פרקמטיא כל שהוא אסור. אמר ר' אסי בר' אבין ובדבר האבד מותר. רבינא הוה ליה עיסקא דהוה מזדבנא בשיתא אלפי, שהייה לבתר מועדא וזבניה בי"ב אלפי. רבינא הוה מסיק זוזי בבני אקרא דשנואתא [דשנואתא], אתא לקמיה דרב אשי, א"ל, כיון דהאידנא משכחת להו וביומי אחריני לא משכחת להו, כפרקמטיא האבוד דמי ושרי.

מסורת הש"ס

א) [נ"ל רב וכ"ה בר"ש ובערוך ערך אקרפטא], ב) [עי' ביצה כג.], ג) [בכ"י סי' תקמה העתיקו טעם הגמ' קטורי בידי"ש], ד) ב"ב נד., ה) [לקמן יא.], ו) [עי' ב"מ עג:], ז) [דקים כקרים ביצה. ערוך], ח) [ועי' תוס' ב"ב נד. ד"ה מוליא].

* * *

הגהות הב"ח

(א) אמר רבא מאן דמתקיל תיקלא אדעתא. נ"ב כן היא גירסת רש"י ונימוקי יוסף ופירוש משקל השדה: (ב) שם ונצא בנצא אדעתא דארעא שקל מוליא ושדא בנצא אדעתא דבי דרי כו' כצ"ל: (ג) רש"י ד"ה או נצא כו' שאינו משגיח באיזה מקום. נ"ב פירוש לדבר של חורש אינו אלא לרפויי ארעא עי' לעיל דף ג ע"ב: (ד) ד"ה אדעתא דארעא דלהכי כו' אסור מה"ד דפתח מיא לארעיה שעושין חור והמים יוצאין מן הגומא: (ה) תוס' ד"ה למישקל כו' פי' בתוספות כו' לתקן ברזלים דכיון דהקרקע קשה ומתקלקל: (ו) ד"ה ואין מונעין רפואה מבהמה נראה דברפואה דבהמה: (ז) בא"ד ובין קרטוף שרי אפילו בי"ט כדאית': (ח) ד"ה קיטורי כו' ולא בידי בדל"ת. נ"ב פירוש דיש גורסין בידי בדלי"ת ופי' לעשות קשרי בית ידים אסור מפני שעושה מעשה אומן וכך היא גירסת הרמב"ם: (ט) ד"ה מוליא כו' אדעתא דארעא שקל מוליא ושדי בנצא אדעתא דבי דרי וכן גרס ר"ג ור"א גרס בהיפך כו' בנצא אדעתא דבי דרי מוליא בנצא אדעתא דארעא משמע שיותר כו' כצ"ל: (י) ד"ה פרקמטיא כו' בקביעות ומילוף נראה דלא חשיב פרקמטיא:

* * *

גליון הש"ס

תוס' ד"ה ואין מונעין וכו' אין נ"ל דהא קי"ל. עיין בר"ש ההגהה פל. רב. ולפ"ז לק"מ דרב לשיטתיה דס"ל דבר שאין מתכוין אסור. ואסור קרטוף בי"ט:

* * *

הגהות הגר"א

[א] תוס' ד"ה מוליא במוליא כו' וכן גרס ר"ג ורב אלפס משמע שיותר קרקע שוה צריך לחרוש כו' ושמא לפי שהיו דשין כו' ר"ל כדי לעשות דיר כו' ורש"י גרים בהיפך מוליא במוליא ונצא בנצא אדעתא לארעא מוליא בנצא אדעתא דבי דרי כצ"ל:

* * *

מוסף רש"י

קיטורי בידי. שעושין לבתי שוקים ולבתי ידים של חלוקי הנשים שמקמטין אותן על עץ חלק או על אגודה של קשים וקורין אופרונצ"ר, וקטורי לשון קשר (ביצה כג. ושם בידי). **מאן דמתקיל ארעא.** מסיר המכשולות ומשוה פני הקרקע שתהא חלקה ולא תכשל המחרישה ומשבר (רשב"ם ב"ב נד.). **אדעתא דבי דרי.** גורן לדוש שם תבואה (שם). **אדעתא דארעא.** שתהא נוחה לחרוש (שם). **מוליא.** גבשושית (ב"מ קס) תל (רשב"ם ב"ב נד.). **בצא.** גומא (שם). **מוליא במוליא.** התל הרחיב במקומו והשפילו ונתן מגבהו סביבתו לצדדין שלא יהא זקוף כל כך, וכן **נצא בנצא.** שפתי הגומא השפיל וגירר לאמצעיתה ונעשית הגומא חלקה, הרי הגבוה לבד והתלים לבד והרי יש כאן מקומות מקומות חלוקים כל אחד לבדו (שם). **אדעתא דבי דרי.** דאי הוא לחבוט חטים ולא לחרישה (שם). **שקל מוליא ושדא בנצא אדעתא דארעא.** לקח התל והשליך בגומא נמצא שהשוה כל הקרקע, איכא למימר לחרוש עשה שלא תתעכב המחרישה (שם). **דזכי זיבלי.** מכבד ומטהר את השדה מקיסמים ועשבים רעים (שם). **אדעתא דציבי.** ללקט עלים לשריף (שם). **שקל רברבי וזוטרי.** איכא למימר אדעתא דארעא, אבל שבק זוטרי ליכא למימר אלא אדעתא דציבי לחוד, דגדולים הראוין לשריפה מלקט (שם). **דפתח מיא לארעיה.** שיכנסו בשדה (שם). המשך בעמוד הבא.

א) לפי הנראה תרגום הדברים בלה"ק שלא לרעוב לבני הבית מדי לנקותם. ב) תרגום הדברים בלה"ק ענינו דקירה. ופי' דקר את פני הארץ כי יעשה עפר.